

I. évfolyam. Budapest 1894. november 1. 21. szám.

TANULÓK LAPJA

SZERKESZTI

Dr. RUPP KORNÉL

TANÁR.

Előfizetési ár:

Egész évre 2. 40 kr.
Fél évre 1. 20 „
Negyed évre —. 60 „

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IX. ker., Lónyai-utca 9. sz.

Teljes számú példányok az 1-ső számtól kezdve még mindig kaphatók lapunkból.

T a r t a l o m.

A főlapon: Irodalmunk jelesei. Arczképcsarnok, Tompa Mihály arczképével és életrajzával. Irta: dr. Horváth Cyrill. — Elmélkedés a temetőben. — Két gyermek a szabadban. — Napoleon életéből. — Minő kötelékek fűznek a hazához? — Kolombus tojása. Szerencsefiak. — Szavalni valók: VI. Ül Aranyiné gyászban. Irta: Szávay Gyula. — Apróságok. — Tréfák, ügyességek. — Társas játékok. — Talányok. — Játékok.

A borítékon: Gondolatok. — Feladatok. — Különfélék. — Ajánlható könyvek. — Szerkesztői és kiadóhivatali üzenetek.

GONDOLATOK.

A hol mindenki rossz ember, ott mindenkit jónak tartanak.

Azok a pillanatok, melyek elrabolják önbizalmunkat, egyszersmind rossz gondolatok szülői is.

A szív érzékeny mérleg; egyik serpenyőjében a vágyak, a másikban azok teljesülései: a mig szived dobog, nem lesz teljes egyensúly e mérlegen, mert mindig lesz olyan vágyad, a mi teljesülésre vár.

Sétáltam egy meredek dombon, melyet erdő borított. Amint felnéztem, csak az árnyba borított törzseket láttam; amint visszaneéztem, csak a verőfényben fürdőző lombokat; gondoltam: az a mult, ez a jövő.

Kavicsokból nem lehet gúlát építeni, csak kupacot.

Nagy ember nagyot gondol, nagyot cselekszik; a kicsi is gondol nagyot, de a tett helyett szidja a sorsot és az embereket.

Nagyon okos kisbéresnek soha se elég okos a gazdája.

Ha azt akarod, hogy el ne szakadjon a czérnád, fonj belőle kötelet.

Ha az erényt kimosolygod, magadat mosolygod, mert lehetetlen, hogy ne volnának erényeid.

Ha haragszol valakire, megbánod bizonynyal, mert nincs az a harag, a miből kára ne lenne az embernek.

A fegyelem daróc ruha; a ki azt akarja, hogy ne szúrjon, öltse föl alája a kötelességtudás gyors ingét.

Az örömök a rohanó élet megálló helyei.

Mosdósy Imre.

FELADATOK.

1. Az I. és II. oszt. tanulók írják le saját szavaikkal a következő kis mesét:

A kis leány látogatása. Piroskát édes anyja elküldötte, hogy látogassa meg beteg nagymamáját. Piroška utközben megállt s virágokat szedett, hogy azokkal nagymamájának kedveskedjék. E közben a farkassal találkozott, a ki megtudva, hogy hova készül, előre sietett, a nagymamát megette s belefeküdvé az ágyba, várta Piroskát. Piroška nagymamájához érve, felkuszott az ágyba, hogy megcsókolja nagyanyját. De reáismervén a farkasra, alig volt ideje elmenekülni. Sikoltozására emberek rohantak elő, a kik a farkast agyonverték s így a kis Piroška megmenekült.

2. A III. IV. oszt. tanulók dolgozzák ki e tételt: *A nap és a hold.* Főbb pontok: Egyező tulajdonságok: Mind a kettő szép, nagyszerű, égítést, a legnagyobb fontossággal bír földünkre nézve. Mindkettő felkél és lemegy, világít, és földünk körül látszik

B) *Földrajzi kérdés.*

Melyik az a város Olaszországban, hol a 16. században az a nevezetes ütközet történt, melyben a francia királyt legyőzték és elfogták? Ki volt az a király? Hová vitték? Sokáig volt-e fogságban? Hogy szabadult meg?

C) *Történelmi kérdés.*

Melyik szerencsétlen ütközet volt az, melyben a magyarok megtelepedésük után megverettek? Mi adott arra okot, hogy a szomszédtartományokba való betörésekkel föl hagyjanak? Mi volt e háboru oka? Ki volt a magyar fejedelem? Ki a német császár? Mivel boszulták meg a magyarok vezéreiből kivégzését? Hányadik évben történt ez ütközet?

D) *Tréfás kérdések.*

1. Hol terem a legjobb bor?
2. Mikor kezdenek a fiatal ruczák uszni?
3. Melyik oldalára esik a nyúl, ha meglövik?
4. Miért van a huszároknak piros nadrágjuk?
5. Hogyan repül a tarka tyúk?
6. Nem született, mégis meghalt, ki volt az?
7. Szántó-vető ember minden nap lát olyat; királyok császárok ritkán látnak olyat; mindenható Isten sohasem lát olyat. Mi az?
8. Este születik reggel meghal. Mi az?

Akik e talányokból legalább hármat megfejtenek, azok valamennyien, kivétel nélkül egy-egy meglepetési tárgyat (játékot) kapnak jutalmul. Akik pedig mindegyiket helyesen megfejtik, azoknak még ezen felül egy tréfás tartalmu könyvet is küldünk.

Megfejtési határidő: október 20.

A megfejtéseket 21-ik számunkban fogjuk közölni.

A 17. számban közölt talányok megfejtése. A) *Számtani kérdés:* A pulyka 100 napi hizlalás alatt 5050 diót eszik meg. B) *Földrajzi kérdés:* Avignon, a Rhone folyó mellett. C) *Történelmi kérdés:* Thököly Imre. Ellensége és pártfogója a török volt. Elzáratta. Zrinyi Ilona volt a felesége. Nikomédiában 1705, szept. 13-án halt meg. *Tréfás kérdések:* 1. A v betű. — 2., Ha kalapunk alá egy zsebórárt rejtünk. — 3. A melyiknek fejéhez legközelebb van a farka. — 4. Fekete tintával leírjuk e szót «piros.» — 5. Három gyertya marad, mert az el nem fujt gyertyák teljesen elégnék. — 6. A merre a csórét tartja. — 7. Tehén. — 8. Huszár. — 9. Még egy pár kolbászt vett. — 10. Harisnya-kötés. — 11. Zongora. — 12. Koldúsbót.

Talányaink oly rendkívüli érdeklődéssel találkoztak olvasóink körében, hogy a megfejtők neveit teljes lehetetlenség közölnünk, azok sokasága miatt. Mindazoknak, akik a 17. szám talányai közül legalább hármat helyesen megfejtettek, «Az alvó gyermek» cz. érdekes játékot mai számunkhoz mellékelve küldjük, melynek az a különös tulajdonsága van, hogy ha felemelik, illetve háttal a világosság felé tartják, a gyermek felnyitja a szemét, felébred.

TANULÓK LAPJA

Előfizetési árak:

Egész évre 2 frt 40 kr.
Fél évre 1 frt 20 kr.
Negyed évre — frt 60 kr.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Felelős szerkesztő:

Dr. RUPP KORNÉL

főgymnásiumi tanár.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IX., Imre-u. 9.

Hirdetések felvételnek és jutányosan számíttatnak

IRODALMUNK JELESEI.

— ARCZKÉPCSARNOK. —

BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF.

(1813—1871)

Eötvös József, a jelenlegi kultuszminiszternek, Eötvös Lóránd bárónak atyja 1813-ban Budán született s a legellentétebb hatások közt lett nagykoruvá. Családja arisztokrata és vallásos volt, nevelője, Pruzsinszky, a Martinovics-mozgalmak részese, az új filozófia és fölvilágosodás eszméit oltotta lelkébe, melynek aztán fő jellemvonása egész pályáján keresztül az ellentétekből való kibontakozás küzdelme, a vallásos érzés, a munka szeretete

lett. A jogot elvégezvén, megyei, kancelláriai, majd kerületi ítélő táblai hivatalt viselt, azonban rövid idő múlva abban hagyta a hivataloskodást, két évig külföldön utazott s Pesten telepedvén le, az irodalomnak szentelte idejét. Ez időben jelentek meg lyrai költeményei s verses elbeszélései, jó részt azon eszméket fejezve ki, melyekért Eötvös egész életén át küzdött (*Vár és kunyhó*) s első nagy regénye, mely egyszerre a legnagyobb írók közé emelte, a *Karthausi* (1839—40).

A *Karthausi* Eötvös bölcséletének gyümölcse. Nem a magyar társadalmat rajzolja, tülemelkedik a haza határain s az európai társadalmi életet festi. Ez az élet tele van ellentétekkel: a vallás a vallástalansággal, az arisztokraczia a demokracziával küzd, a küzdelem a hibák és bűnök nagy tömegét hozza létre s az embereknek nincs megállapodott irányelvök. Eötvös felteszi a kérdést: vajon e forrongásban van-e, ami az embert boldogságra segíti? s felelete az, hogy az önzetlen emberszeretet, a munka és a kereszténység nagy eszméi gyógyíthatják csak meg a beteg társadalmat. E nézet Gusztávnak, a fő hősnek életében s a mű gazdag s mély reflexióiban jut kifejezésre. Gusztávot csalódásai, tévedései s a szenvedések a kétségbeesésbe kergetik, azonban a karthausi kolostor csendjében, hova menekült, a hit és munka visszaadja lelki erejét s az élettel kibékülve hal meg.

1840-ben Eötvös a *Budapesti Szemlét* alapította meg, melyben barátjával, Szalay Lászlóval, politikai eszméiket fejtegették; az 1843—44-iki országgyűlésen az ellenzéknek egyik vezére lett s a *Pesti Hirlapban*, melynek Szalay volt a szerkesztője, a centralismust*) sürgette. Később *Reform* cím alatt egész munkává szerkesztett cikkeiben is ezért harczolt. Célja a megyék mindenhatóságának megszüntetése, független s felelős kormány-
nak létesítése s az egész nemzetet képviselő országgyűlésnek megteremtése volt.

Ez eszmék hatása alatt írta *A falu jegyzője* cz. regényét (1845) a megyei élet ferdeségeinek maró szatirájával. Rövid tartalma:

Az urak zsarnoksága szegény legény életbe zaklatja a jobbágy Violát s ugyanennek feleségét is kiüzi viskójából a vármegye. A szegény asszonyt Vilma, Tengelyi jegyző leánya veszi pártfogásába. Viola megtudja ezt és nem akar hálátlan lenni a Tengelyi család iránt. Alkalmat e részben a büszke és kapzsi alispánné, Rétyné nyújt neki. Rétyné szeretné a falu papjának, Vándorynak, ki az alispán testvére, örökségét kezére keríteni. Az erre vonatkozó iratok Tengelyi jegyzőnél vannak. Az alispánné Macskaházy ügyvéddel ellopítja az iratokat, de Viola Macskaházy embereitől elveszi az okiratokat s elmenekül. Utóbb azonban elfogják s az iratok Macskaházyhoz kerülnek. Rétyné, ki az iratokat az ügyvédtől nem tudja megszerezni, meg akarja

*) A centralismus oly politikai irány, mely a közigazgatásnak valamely központi, pl. az államkormányzatnak hatalmából kiinduló közvetlen vezetését célozza.

gyilkoltatni a ravasz embert s Viola, ki közben megszabadult, csakhogy az iratokat megkaphassa, vállalkozik a gyilkosságra. Macskaházy megsebesül s Tengelyi nevével az ajkán meghal. A gyanu Tengelyire hárul, kit elfognak. Viola, hogy jótévőjét megmentse, elindul, hogy följelentse magát. Utközben az iratokat átadja Vándorinak, mire Tengelyi megszabadul, maga pedig a panduroktól megtámadtatva végzi életét. Rétynére előbbi czinkosa, az üveges zsidó rávall s a gögös asszony mérget vesz be; fia a nemeslelkű Ákos pedig Tengelyi leányával, Vilmával boldog lesz.

E regény a maga nemében irodalmunk legjobb termékei közé tartozik. Kor- és jellemfestés dolgában felülmúlja a *Karthausit*, a reflexio kevesebb benne s így menete is gyorsabb. Hasonlóképp a jobbágyok felszabadítása érdekében készült Eötvös híres történelmi regénye, a *Magyarország 1514-ben* című is (1847.) mely a Dózsa lázadást rajzolja. A regény alapeszméje ez: „Az igazság diadalát nem vad erőszak fogja kivívni; a nép szabaddá nem válik, míg lelki sötétség fogja körül,“ — de magának a lázadásnak elrettentő képei intésül szolgálnak a nemességnek, hogy a felszabadítással siessen, míg késő nem lesz.

Eötvös eszméit az 1848. országgyűlés megvalósította s ő is tagja lett a kormánynak mint vallás-és közoktatási miniszter. A forradalom elől külföldre ment s ott kezdte *A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra* cz. munkáját, melyben a század eszméit vizsgálván a történelem alapján azon eredményre jut, hogy csak a keresztény állami élet biztosíthatja a jövőt. Nevelési nézeteit a *Nővérek* (1857.) cz. regényében foglalja össze.

Már 1840-ben a *dráma* terén is kísérletet tett *Éljen az egyenlőség* cz. vígjátékával, főleg azonban *lyrai* mukásságát folytatja s irodalmi és emlékbeszédeket ír és tart (*Kölcsey*, *Vörösmarty*, *Kazinczy*, *Széchenyi*, *Szalay László* fölött), melyekben a kor küzdelmei, elegiai bánatos hang, remény egy szebb jövőben élénk kifejezésre jutnak.

A kiegyezés után ismét kultuszminiszter lett, 1871-ben halt meg s Éresiben (Fehér m.) van eltemetve, hol a Dunáról messze látható karesu magas emlékoszlop hirdeti nyúgvóhelyét. Nagy ember, nemeslelkű férfiú volt, a ki *Végrendelet*-ében azt kérte azoktól, kik majdán sirja előtt megállanak, hogy ejtsenek egy könyvet, mert oly férfiú nyugszik ott, ki:

Dalt érdemelt, mert költő,
Könyvet, mert szeretett.

BUCSU A SZÜLŐI HÁZTÓL.

A hely színe egy falusi ház környéke. Balra az előtérben egy egyszerű parasztház áll, előtte, mely az ajtót árnyékba vonja,

hatalmas hársfa áll. Az egész egy kis dombon emelkedik, a mely jobbra fokozatosan alacsonyodik és szabad kilátást nyújt a Dunára, melynek tükre képezi a panoráma hátterét. Nem messze fehér, karcsu torony emelkedik a magasba, jobbról és balról csinos nádfedelű, fehér kéményes házak. Az eget tépett felhők borítják, melyek közt itt-ott az ég azurja kandikál elő. Jobbra a vízen világosabb lesz a látóhatár, a reggeli nap látszik a szemben levő sziget erdejéből kiemelkedni. Mit ér ez a művész csestére méltó látvány azoknak, a kik e házból előtűnnek? Egy ifju vesz bucsut övéitől, elhagyja az apai ház csendes nyugalomát, leánytestvére ott áll a küszöbön, köténye szélével törölgetve lepörgő könyeit, mert bátyja itt hagyja a gyermekévek édes tárgyait, a nagy hársfát, a gyep zöld bársonyát, a hízogó, kedves Mirza kutyát, a lovakat, a jámbor Virág tehenet, s elmegy a hajón messze, be a nagy városba, idegenek közé tanulni, mert neki urnak kell lenni, nagy urnak, a ki fényes ruhában jár, szép lakást tart. Mert a tanulásért ez következik cserében. Ki tudja, hogy együtt jár-e majd a falubeliek által irigylendő egykori jólét a boldogsággal? Hányszor fogják majd ök az egyszerű kis falusi házban megsíratni a fiut, a ki ur lett, de nagyon boldogtalan is lett Hányszor fog majd ez a most mosolygó, de egykor bánatos és boldogtalan fiu visszakiváncozni a nádfedelű zöld rácsos ház egyszerű szobájába Neki legalább ilyen gondolatokat sug sejtése.

A fiu örömmel készül az utra, a mely őt a bizonytalanba viszi, mégis könyet lop szemébe az első elválás fájdalma. Nem tudja, mi vár reá, csak erőt, tehetséget érez magában, az a hite, hogy szilárd elhatározás, vas akarat és tehetség mellett okvetlenül boldogulnia kell. Ő még csak sejtelmével sem bír annak, hogy ez az elválás esetleg egy egész élet boldogtalanságának magvát rejtheti magában.

Az apja szótalan, komoly, mintha a válás fájdalmát akarná visszafojtani. Egyszerű ember, de gazdag élettapasztalatokban. Érzí, hogy fiának szüksége van az apai áldásra, ki is terjeszti kezeit, de nem mutatja, hogy ez áldás akar lenni, hirtelen leereszti s az áldás forró tiszta, édes öleléssé válik, mely alatt a két ajk, az apáé és fiué talán önkénytelenül forr össze egy hosszú, szivből fakadó édes csókba.

Azután az anyja, — oh az anyja már hetek óta ontja álmatlan éjszakákon át a titkos könyeket, a melyeket most már nem bír visszatartani, végig gyöngyözik arcán minden csepp s lehull a fia ruhájára, arcára, mintha e könyek csodatevő balszamával ír gyanánt akarná bevonni fiát, hogy annak ne árthasson ott az idegenben semmi baj. Az ifju feléje fordítja kék szemeit s végtelen gyengédséggel tekint reá, de magatartása azt mulatja, hogy apja őrszemében bizik s hogy el van tökélye szándékát keresztül vinni s menni készül, hiába tipeg lábainál éppen most járn kezdő kis öccse, aki térdeit átfonja s úgy nyújtja feléje csókra csucsorított kis száját.

De hiába, az idő mulik, a hajó zakatolása messziről hallatszik, utra kell indulni. Elválnak. A kis ládát egy legény vállára kapja s a fiu megindul. Csak az édes apja, meg a hű kutya kísérik az állomásra. Hosszú ez az út, pedig alig tart pár percig. Hosszúvá teszi az a tenger fájdalom, mely a távozó és a kíséző szívet előnti. Azután meg az a bucsut, Isten hozzádot intő lobogó fehér kendő is nehezíti a válást. De minek is integetnek, minek is törölgetik szemeiket? Hisz sokkal könnyebb volna, ha nem látná! De, ha nem bírja megállani, hogy vissza ne tekintsen! . . .

Végre benn van a hajóban. A hajó megindul s a fiu a korláton keresztül kihajolva mereven nézi a parton állókat, később az apai ház kéményét keresi szemeivel. De, nini hisz semmit sem lát, minő szürkesség borítja el szemeit? Talán bizony könyek? A mit eddig visszafojtott, az kitör belőle teljes-erővel.

Könyezve indul neki a világnak, de majd megnyugszik, ha a városba ér! . . . Ott a kis fehér házikóban egy üres helylyel több van, s ez a hely mindig könyekre és áldó sóhajokra fakasztja azokat, a kik legjobban megsínylik a szülői háztól való bucsuzást.

NAPOLEON HADI PARANCSA.

— Történeti beszélyke. —

Boulogneból (1804) elutazta előtt I. Napoleon diszszemlét kívánt tartani nagyszerű hajóhada felett, e végett segédtisztjét azon parancsossal küldé Bruig tengernagyhoz, hogy a hajókat állítsa sorba a révpart mentében. A tengernagy szárazon felele a segédtisztnek: „A szemle ma meg nem tartható”. — A hajók tehát horgonyozva maradtak. — A császár éppen kilovagolt; amint visszajött, kérdé segédtisztjétől, vajjon megtörtént-e az előkészületek a hadiszemléhez? Ez közölte vele a tengernagy feleletét.

A legnagyobb mértékben felindulva Napoleon a tengernagyot rögtön maga elé idézteté. A császár halálos tekinteteket vetett rá, és metsző hangon kérdé: „Uram! — miért vonta ki magát kiadott parancsom teljesítése alól?”

„Sire!” felelé a tapasztalt tengeresz tiszteletteljesen, „mert rettenetes vihar van készülöben.” S valóban a nyomasztó lég, és tökéletes szélesend igen határozottan hirdették a közelgő zivatart. Mindazonáltal Napoleon, kit az admirális nyugodtsága még inkább elkészeríteni látszék, visszafojtott dühvel ismétlé kérdését: „Még egyszer kérdem önt, miért nem engedelmeskedett parancsomnak?” — „Azért Sire, — válaszolá a tengernagy, meg sem ütődve, mert nem akarok magamnak egész életemben, bátor tengereszek és katonák haláláért, szemrehányásokat tenni.” „Uram! — kiáltott Napoleon iszonyu mérgesen — nem

tudja, hogy parancsaim következményei egyedül engem illetnek? Utoljára kérdem, akar-e engedelmeskedni, vagy nem? — „Nem Sire! én nem fogok engedelmeskedni.“ Ekkor a császár egészen magánkívül fenyegetőleg emelé fel lovagló ostorát, melyet még kezében tartott.

A tengernagy egy lépést hátrált, kezét kardja markolatára tevő és boszuságtól sápadtan mondá: „Sire vigyázzon magára, ön sem engem, sem magát nem fogja megbecssteleníteni!“

A körülállók mind elsápadtak. Napoleon feje fölött hátradobá lovagló ostorát, és az admirál levevé kezét a kardmarkolatról. Sokan voltak ez esemény tanúi, kik a királyi sátor előtt állottak. — Következménye Bruig tengernagynak a szolgálatából való elbocsájtása volt.

Az intés daczára Napoleon saját akarata szerint cselekedett. A hajóhadnak a révparthoz kellett eveznie; és a vihar kitört. — Másnap reggelre a tengerpart hajódarabokkal és hullákkal volt fődve.

* * *

Szent Ilona szigetén, mint fogoly, visszaemlékezett Napoleon e jelenetre, és fájdalmasan kiáltott fel: „Szegény Bruig! Igen! neked jogodban van engem elátkozni. Ha mindazok, kik engem körülvettek, hasonló őszinteséget tanusítottak volna, akkor talán nem lennék itt! — Ó Bruig, Bruig! Az ég jogosan bir téged!“

Bruig tengernagy elbocsájtása után egy évre meghalt, gyermekeire csak emlékezetét hagyva nemes jellemének s dicsőséggel teljes szolgálatának.

A PÁRISI ÉREMTÁR.

A párizsi Bibliothéque Nationale érem-osztálya különösen gazdag az antik vésett kövekben. A leghíresebbek közül említendők: egy Apolló, kezében íját tartva; egy nympa, kit Pan a fürdőben meglep; egy Bacchus, szőlőgalylyal koszoruzva, szakállat alkotó légyszárnyakkal; egy Diónysosi bika, mely Thyrsusra hág, s melynek testét repkényfűzér övezi; egy Tánczó meg egy ülő Faun; Bellerophon a Pegázus hátán, s egy Achilles Kitharoides, ki énekét lanttal kíséri. Ez utóbbit úgy tekintik, mint köre vésett utánzatát Pamphilos egyik festményének, ki Apellesnek mestere volt.

Egyetlen európai gyűjtemény sem gazdagabb antik kaméákban*) mint az említett párizsi. A gyűjtemény remekei közt van egy álló Jupiter, lábánál sassal. Minthogy a sas Szt. János evangélistának is attribútuma, a középkorban azt hitték, hogy ez a kaméa Szt. Jánost ábrázolja s V. Károly király, pompás foglaltal, a Chartres-i székesegyháznak ajándékozta, s ott maradt egész a forradalomig. Ilyesmi történt azzal a kaméával is,

*) Kaméák drágakövek, melyeknek domboru vésete többnyire más színű, mint alapjuk.

mely Athéné és Poseidon vitáját ábrázolja Athénért. A két istenséget egy fa választja el, s Athéné lábánál kigyó fekszik. E jelenetről azt hitték, hogy Adám és Éva képe a paradicsomban, s a kaméát századokon át egy templomban őrizték, mielőtt az Éremtárba került. De leghíresebb valamennyi közt az a kaméa, melyet sainte-chapelleinek hívnak, s mely Augustus Aphoteosist ábrázolja. Ez a legnagyobb ismert kaméa, s bizonyára a legszebbek közül való: a Caesárok egész családja látható rajta. A holtak az égben vannak, az élők pedig Tiberius körül csoportosítva. E becses kaméát szt. Lajos szerezte volt meg a keleti császártól, s ereklyének tekintették, mely József diadalát Egyiptomban ábrázolja. A szent király az udvari kápolna (Sainte-Chapelle) kincstárába helyezte el e drágaságot, s itt oly különös tiszteletben tartották, hogy maga a pápa is óhajtotta látni; el is küldték a kameát Rómába, s onnét visszakerülve, ismét a Sainte-Chapelle kincstárában foglalt helyet. Csak a XVII században ismerték fel az érmek útján, a rajta ábrázolt személyek képét, s Augustus kameája csak ekkor jutott újra nevéhez. E fajta tévedéseknek köszönhetjük, hogy több nagybecsű műemlék az ókorból reánk szállott.

Az éremtár műkincsei közül megemlítjük még Augustusnak egy másik arcképét, mely a sainte-denisi kincstárból került, hol egy ereklyetartót diszitett, mely Sz. Hilárius fejét tartalmazza. Germanicus Apotheosisa, mely e franciaországi kaméák közt igen kiváló helyet foglal, a tuili Saint-Evre apátság kincstárába való: Germanicust egy pálmaágot tartó sas az égbe röpíti, s egy szárnyas Victoria babérkoszorút illeszt homlokára.

Kelyhekben a francia gyűjtemények szintoly gazdagok, mint kaméákban. Az a váza, mely Ptolemaeus kelyhe, másképp Mithridates vázája, vagy még másképp saint-demói váza néven ismeretes, leghíresebb, a becses anyagból készült antik vázák között. A bacchusi attribútumok, melyekkel gazdagon diszitve van, azt sejtették hogy a váza XI. Ptolemaeusé volt, Kleopátra férjének testvéréé, kinek Diónysós vagy Bacchus volt a mellékneve: innen a Ptolemaeus kupája elnevezés. Mithridates vázájának is hívják, mert szépsége, azt a gondolatot kelté, hogy a váza Mithridates tulajdonához tartozott, mert az e nembeli gyűjtemények közt az övé volt a legszebb, az ókorban.

A mi végre a saint-denisi váza elnevezést illeti, ez vagy onnan származik, hogy Bacchus görögneve, Diónysós, neve egyszerűs mind az említett szentnek is, vagy onnan, hogy a váza a saint-denisi apátság kincstáráé volt, mely egyik karoling királytól kapta ajándékba. Minthogy a középkorban a pogány mythosok értelme teljesen feledésre jutott, ezt a bacchusi kupát is szent tárgynak tekintették s ünnepi célra használták: belőle ittak ablutiót áldozás után Franciaország királynéi koronázásuk napján, a saint-denisi apátságban. A kupa egész a forradalomig az apátságban maradt: ekkor a Nemzetgyűlés rendeletéből (1790) átvitetett az éremtárba. 1804 február 16-ikán

ellopták, a nagy kameával s más igen becses darabokkal együtt. A tolvajokat Hollandiában elfogták s a kupa megkerült. De az arany láb, mely a vázát tartotta, beolvasztatott, s csak régibb metszetek után ismerjük az alakját. Nem annyira az agát-darab nagysága és szépsége teszi a vázát becsessé, mint a kitünően dolgozott faragványok, az elegáns forma, valamint a sok század múltán is oly csodálatosan conservált fülek. A váza talpára a következő felirat volt vésvé: „Oh Krisztus, Károly, e néven harmadik a frankok trónján, szentelte a vázát neked!“ A kupán egy trapezophor (antik pohárszékféle) van ábrázolva, melyet két sphynx tart, s vászonernyő véd, mely venyigével körül font két fához van kötve: továbbá, Pan és Bacchus scénikus álarca, Ceres szobrocska, mely két fáklyát tart, egy Silenus — maszk, egy mystikus kosár, honnan a bacchusi kígyó buvik elő, egy párdue, mint Bacchusnak szentelt állat, mely egy csésze fenekéről a szentelt bort hörpöli, és több más attributum, mely valamennyi Bacchus és Ceres mysteriumaihoz fűződik. (Menard A. után.)

MI MINDENT IRTAK MÁR A HOLDRÓL?

Az a nagy terv, mely újabban merült fel Párisban Deloncle agyában, hogy a technika minden modern eszköze fölhasználásával s állami hozzájárulással is biztosított óriási költségen egy oly monstre távcsövet készítsenek, mely a holdat egy méternyire hozza a földhöz, jobban szólva a néző szeméhez közelebb, — ha megvalósul, valóban méltó befejezése lesz a végéjáró tizenkilencedik század nagy fölfedezései csodás vívmányai és alkotásai sorozatának. A hold rejtélye egyike a tudomány legmodernebb és legkedvencebb tárgyainak, a melynek érdekét végtelenig hatványozza az emberi kíváncsiság ösztöne, mely végre kielégítetést óhajt azon tünemények mibenléte felőli óhajlására, melyek mindennapi szemlélete körébe esnek. Ép e természetes kíváncsiság, az emberekkel erkölcsi világukra, intelligenciájukra rokon lények föltételezése és követelménye teremteték meg azt a kalandos irodalmat is, mely a holdbeli utazások fikciójában bírja közös vonását.

Az első író, a ki a holdba képzeletbeli utazást tett, az angol Godwin, a XVI. század végén. Műve, melynek czime: „Az ember a holdban, vagy egy utazás leírása, melyet Domineco Gonzales, spanyol kalandor tett e csillagba, sok hatást ért el Angliában s aligha nem ő adta az eszmét Cyrano de Bergeracnak „Holdbeli utazásához“. De Cyrano de Bergerac már igazi előfutárja Verne Gyulának, költeménye nem csupa mulattató fantasmagoria, hanem komoly, sőt bizonyos tudományos értékkel bíró könyv, mely mintául szolgált Swiftnek is, „Gulliver utazásához“. Számos fölfedezése, mely nála csak ötlet volt, azóta valóssággal testet is öltött.

Érdekes és elmés az a mód, a mint az ő hőse a csillagokba

emelkedik. Néhány harmattal telt csészét erősít meg maga körül, mivel tudja, hogy a nap fölszivja a harmatot. Ekkép száll ő is a magasba a harmat gőzével fel egész a holdig. Meg kell jegyeznünk, hogy a szálló ernyő (parachute) első gondolatát is Cyrano de Bergeracnál találjuk meg, abban a szélből felpuffasztott bőrköpenyben, mely föntartja őt azután is, hogy a harmat csészéiből elpárolgott. Az egészben benne van Mongolfier és Blanchard ernyőjének első eleme.

Csakhogy Cyrano hőse, Gascon, még voltaképp nagyon keveset lát a holdban. Az ő rendelkezésére még nem álltak más fölfedezések, mint Gassendi és Mersenne-éi, kik korukhoz képest jóra való, de igen primitív tudósok voltak. Csak később kezdte kísértetni az elméket a hold lakhatóságának és a vele való összeköttetésnek problémája.

Hogyne! hiszen egy görög tudós még azt erősítette, hogy a hold nem egyéb, mint a nap elszakadt darabja. Clearchus pedig szentül hitte, hogy a hold felülete csiszolt tükör, melyből visszaverődnek az Oczeán hullámai. Később aztán Galilei megmérte a hold hegyeit, melyeknek négyezeröttszáz öl magasságot tulajdonított, de ezt egy danzigi csillagász, Helvetius, kétezer öltre szállította le. Persze a költőknek még merészebb humoros képzeteik voltak időnként a holdról: a renaissance egyik poétája például tökhöz, Petőfi aludt tejhez, az angolok sajtához hasonlították, Musset Alfréd pedig egy elhíresült balladájában pláne oly hasonlatot kockáztatott meg, melyet nem is volna tanácsos itt reprodukálni.

Akad a XVII-ik században bizonyos Fabricius Dávid, ki épenséggel azzal dicsekedett hogy saját szemével látta a hold lakóit. Majd egy nagy francia, Fontenella, írta meg a „Világok többségét“ melyben először állította fel azt a hypothézist, hogy a holdnak lakói vannak, az úgynevezett *seleniták*.

1835 táján egy a „New-York American“-ból átvett közlemény elbeszélte, hogy sir John Herschellnek, a Jöreménység fokához küldetve csillagászati tanulmányok végett, sikerült egy belső világitással tökéletesített teleskoppal a holdat nyolczvan rőnyi közelségbe hozni. Ezuttal világosan látta volna benne a a barlangokat, melyekben vizilovak tartózkodtak, látta az arany csipkével szegélyezett zöld hegyeket, látott elefántesont szarvú bárányokat, fehér kecskéket, hártvas szárnyú lakosokat, kik hasonlítottak a szárnyas egerekhez, stb. Ez a Locke nevű amerikaitól eredő könyv egy ideig sokat beszélgetett magáról, mindaddig, míg kétségtelenül ki nem derítették, hogy az egész egy minden tudományos alapot nélkülöző misztifikáció.

De még ha sikerülne is a legutolsó pontig a tudományos technika vérmes vállalkozása, hogy a holdat egy méter látóközelségbe hozza földünkhöz, ezzel még nincs legyőzve a jogosult kételkedés, mely annak eredményei iránt támadhat az ítélő ésszenben. Mert hátha az óriási — lencse göcza nem találna egyebet maga előtt merő pusztaságnál, hótakart tetőknél? Igaza volt

Voltairenek, mikor Micromegasában éles gúnynyal tüntette föl egy ily vizsgálódás előre nem látható esélyeit, melyek a legalaposabb asztronomus számításait keresztül huzhatják. Micromegas a Sirius csillag lakója, nyolcz mérföld hosszú s még egészen fiatalon csak alig négyszázötven éves korában elkövetvén azt a meggondolatlanságot, hogy valami felforgató könyvet irt, azért a Sirius parlamentje nyolczszáz évi számkivetésbe küldte. Hogy szórakoztassa magát, Micromegas elhatározza, hogy utazást tesz a szomszéd planetákon.

Ismeretséget köt tehát a Saturnus akadémiái titkárjával s mindketten a Földre látogatnak el. Planetánkra megérkezve, alig veszik észre azt a láthatatlan kis pocsolyát, melyet mi Középtengernek nevezünk, s azt a másik tócsát, mely Ozeán név alatt környezi rögünket. A mi a lakókat illeti, a két utas hiába hajlong, tapogatózik, senkit sem lát. Ebből azt következtetik, hogy a föld lakatlan. Ámde ép a mint átlépik a Balti-tengert, görcsövük segélyével valami vizen lebegő tárgyat pillantanak meg. Egy nagy három árboczos hajó, ez tele bölcsékkal és tudósokkal, kik a napkör tanulmányozásából térnek vissza.

MAR CZ AZ ÓRIÁS-KIGYÓVAL.

— Egy természettudós kalandja. —

Épen midőn a hajó készen volt az elindulásra, Bikmore tanár egy urral találkozott, ki nem rég tért vissza Borbodsából, hol a pompás templomromokat fényképezte. A mint mondá, ő egy természeti ritkaságot hozott onnan, mely a tanárt érdekelni fogja, de úgy kell elfogadnia, hogy ne tudja, hogy mi az. Bikmore szívesen fogadta ezen feltételt, de meglepetése nem volt csekély, midőn látta, hogy az ajándék nem más, mint egy roppant nagyságu python-kigyó. A benszülettek fogták nem rég Bankokban, mikor egy szerencsétlen állatot elnyelt vala. De annak már jó ideje volt s úgy látszék, hogy már ismét új lakoma után vágyakozik.

A szelenczék, melyekben Bikmore nagy mennyiségű alkoholt hozott magával, már a hajóra voltak szállítva, s midőn este ő is hajóra szállt, magával vitte a szörnyeteget, egy nagy ládában, azon szándékkal, hogy reggel a ládában vízbe fullasztja és aztán spirituszba teszi.

A hajóskapitány kijelölte Bikmore urnak helyét egy hátsó kajütben és a matrózok oda hordták podgyászát. És mindenekelőtt a láda jelent meg a kigyóval. Bikmore kiáltott, hogy a ládának a födélzeten kell maradnia s a kapitányhoz fordulva halk hangon tevé hozzá: „Egy nagy python kigyó van benne.”

— Python-kigyó! Python-kigyó! — jajgatott a kapitány, mind a két kezét égnek emelve ijedtében.

A hajósok szintén meg voltak ijedve s úgy kerülték a kigyó birtokosát, mintha a gonosszal szövetségben lett volna; de ő megnyugtatta őket s a ládát egy nagyobb sajkába állította be, mely a födélzeten oldalt volt fektetve s megígéré, hogy másnap reggel megöli a veszélyes utitársat.

Másnap reggel korán indultak, és Bikmore elhatározta, hogy a kigyót megöli, a mint a hajó elhagyja a kikötőt. De a szél gyenge és változó volt s így újra horgonyt kellett vetnie. Bikmore azonban nem akarta tovább halasztani a veszélyes ajándék kivégzését. Kötélre köttette a ládát s leeresztette a tengerbe, hogy a kigyó a vízbe fuljon. De midőn felemelték, nagyon könnyűnek érezték a ládát, s a mint a tengerbe ért, nyugodtan uszott a víz színén s nem merült el. A szörnyeteg e szerint kiszabadult belőle. — de hol van, hova lett? . . .

A bárkának minden zege-zugát kikeresték; a nélkül, hogy a kigyót megtalálták volna s végre valamennyien abban állapodtak meg, Bikmoret kivéve, hogy a kigyó akkor már nem volt a ládában, midőn a hajóra hozták.

A láda, melyben a kigyót hozták, két láb hosszú, másfél láb széles és egy láb magas volt, tetejére nem igen erős keskeny deszkák voltak szegezve. Hihetőleg s kigyó mozgása által kifeszítette a felső deszkákat, melyek, midőn ő kisiklott, ismét visszaestek előbbi helyökre. Bikmore meg volt győződve róla, hogy a kigyó a hajón van s kötelmének tartotta azt felkeresni és megölni.

A födélzeten négy ló és a hajó közepén kised kazalba rakva széna volt számukra készítve. Hihető volt, hogy a kigyó ezen szénában keresett menedéket, A bárka hátsó részén háromszegletes rekeszték volt, mikor Bikmore annak tetejére felmászott, látta, hogy azon deszka, mely a háromszög hegyét képezé, le van szakítva s kissé mozog. Óvatosan felemelte azt s nagy iszonyára megpillantá a nagy python-kigyót, mely lenn szorosan összetekerve pihent.

A tér olyan szűk volt, hogy a deszka a kigyótekeresen feküdt.

Bikmore könnyű öltözetben volt: bő zeke, reggeli czipő és széles karimájú kalap. Ez utóbbit azonnal félredobta, hogy ne legyen utjában a harcznál s hosszú kés után kiállt, mert azt jól tudta, hogy igyekeznie kell a kigyót kettévágni. Ha sikerül a kigyónak kezét megragadhatni akkor egy pillanat alatt körültekeri és összezuzza őt.

A szakács éles, egy láb hosszú kést nyujtott az amerikai-nak. Ez utóbbi lenyomta lábával a deszkát, bedugta a kést a hasadékon s egész erejéből kezdett vágni, hogy a nagy hulló hátgerinczét eltörhesse s így tehetetlenné tegye a felemelkedésre. Hanem a kigyó minden erőlködése daczára, kiragadta a kést kezéből s odább vonult a födélzet alá, hol több hely volt.

Most ijedt meg igazán az egész legénység. A kapitány revolverrel látta el magát, a matrózok összegyűltek, nem tudván mit tegyenek, tanácsos-e ott maradni vagy inkább az árboczkok kötélzetébe másszanak-e föl; az első kormányos szintén revolvert ragadott s felmászott a felfordított sajkára; csak a második kormányos nem vésztette el hidegvérűségét s nagy késsel fel-fegyverkezve Bikmore segélyére sietett.

Az amerikai látta, hogy hasztalan lesz a kísérlet késsel vetni véget a szörnynek, megragadott tehát egy rövid keményfa czölöpöt, mely éppen a keze ügyében volt s azt kiáltá a kormányosnak, hogy emelje fel a rekeszték tetejét ő majd a czölöppel agyonüti a kigyót.

Midőn a fődél fölemelkedett, Bikmore látta a kigyót, mintegy másfél lábnyi távolságban jobb lábától összetekerve feküdni. A mély seb következtében, melyet kapott, szörnyű fájdalmakat kellett szenvednie, de azért mégis magasra emelte fejét hatalmas tekerésének közepéből, feltátotta száját míg szeméi szikráztak.

Bikmore ereiben megfagyott a vér, midőn a kigyóval egy pillanatig farkas-szemet nézett, s mind a kettőben azon ösztönszerű tudat támadt, hogy csak az egyiknek vagy a másiknak halála fejezheti be a harczt.

A kigyó ellenségének lábára vetette magát, hogy fogait csipőjébe nyomja, de mielőtt azt elérhette, olyan erős csapást kapott fejére, hogy inkább visszavonult s újra összetekergőzött; ezáltal Bikmore időt nyert új csapásra készülhetni s így folytatta az ütéseket mintegy tizenöt percig, mialatt a kigyó öt újra meg újra megtámadt. De ezen megerőltetés kimerítette őt, s borzadva vevé észre, hogy ily módon nem folytathatja sokáig a harczt, midőn szerencséjére az ács elhozta széles szekerczójét, s felnyujtotta neki, nyelével fölfelé, úgy hogy azt könnyen megragadhatta, midőn a kigyó új csapás által elkábitva, visszavonult. Midőn ismét neki rohant, erős vágást mért rá, mely őt fejtől mintegy tizenöt hüvelyknyi távolságban találta.

Ezen vágás egészen elválasztá fejét a testtől, kivéve az alsó részen, hol mintegy másfél hüvelyknyi darabon összefüggésben maradt, s midőn összetekergőzött, feje hátraesett és saját testébe fúrta fogait.

Még egy vágás, s a fej tökéletesen elvált a testtől; Bikmore ezután kötelel ragadott, a kigyóra hurkolta, s a többiek segítségével kihúzta, és a tengerbe dobta őt. A széles vérnyom a fődélzeten végig bizonyítékul szolgált, hogy most már minden veszély el van háritva. „És én, — így fejezi be Bikmore leírását, — megkönnyebbülten, mélyen fellélegzettem, — s azt neki mindenki el is hiheti.

(Vége.)

SZAVALKONYVOK *)

V.

ROMÁNCZ. **)

JRTA: SOMLÓ SÁNDOR.

Hőfödté bérczeken túl hol lángolóbb a nyár,
Vidám danát susogva hömpölyg a vén Izár,
Enyelgve hull ölébe hajlós füzek moha,
Partján — ah — szebb a rózsza . . . üdébb az ibolya.

Ott áll az ősi fészek árván, miként halott,
Kit, bár arany ruhája, mindenki elhagyott,
A gyilkos elkerüli, tolvaj meg lopni fél,
Arczát villám hasítja, haját megbontja szél.

Bölcsöm ott renga, ott, ott dúdolt regét anyám;
Ha lágy ölébe fáradt fejem lehajthatám,
Ott láttam álmaimban egy fényes csillagot,
Ott foszlott szerte álmom, lehult a csillag . . . ott!

Csak vártam, egyre vártam tán visszajő megint,
S egy biztató sugárral majd ablakomba int.
Naponta ott virradva láttam sok csillagot,
De azt sohase többé, mely egyszer lefutott.

És, mint ki holdas éjjel a holdsugár nyomán
Fejével játszva jár, két toronypárkányzatán,
Ugy járok én vad pusztaságon át,
Vérkönyeket zokogva, míg föllelem nyomát!

S ha egyszer föltaláltam, oh el ne hagyj remény,
Királynál gazdagabb léssz te bujdosó szegény!
Szemébe nézek, s aztán, borulj el két szemem:
— Vezérelj össze véle hatalmas Istenem.

*) E czim alatt szándékunk a az ifjuság körében legkedveltebb, legszebb-leghatásosabb komoly és tréfás szavalkonyv darabokat össze gyűjteni. Felkérjük tehát olvasóinkat, hogy a kik ilyeneknek birtokában vannak, legyenek szivesek azokat hozzánk beküldeni. Paródiákat is szivesen fogadunk.

**) Szerzőnek «Bolyongás» czimű kőtetéből való.

A P R Ó S Á G O K

A tücsök hangja másfél kilométerre hallik. Egy felnőtt ember 26,000-szer súlyosabb a tücsöknél, tehát ennek arányában hangjának 8000 kilométerre kellene elhallani; azaz a londoni társalognatna a kis ázsiai emberrel, a magyar az indiaival. De ekkor, ha valaki eltűszenténé magát, az a veszedelem állhatna be, hogy egy kisebb ház összedölne!

Jelbeszéd Perzsiában. Perzsiában a jelbeszédnek egészen különös neme divik. E felől egy utazó a következőket beszéli: Egy alkalommal bizonyos beglerbéget látogattam meg s ugyanakkor egy embert hoztak oda törvényszék elé, ki erősen állítá hogy nem vétkes. A beglerbég megparancsolá, hogy hozzák be a korbácsot. „Esküszöm, hogy ártatlan vagyok!” — kiáltá a vádlott, s egyszersmind karjait mellén keresztbetette és egyik ujját előre kinyújtá. A szolgák készen álltak a korbácscsal, a beglerbég intésére lesve, ki a vádlót mellére tekintett. „Te bűnös vagy, gazember! — „kiáltott a perzsa tisztviselő. — „Áldott fejedre esküszöm, én ártatlan vagyok!” — válaszolá ismét a vádlott, karjait ismét keresztbetéve s most két ujját tartva előre. Így ment a dolog tovább, s a beglerbég az esküdözöt mindaddig bűnösnek állítá lenni, míg végre ez mellén valamennyi ujját kinyújtotta. Ekkor a beglerbég így szólt: „Jól van, bocsássátok szabadon, ő ártatlan!” — Később megtudtam, minő összefüggés van ezen egész eljárásban. A vádlott ugyanis a beglerbégnak értésére adá, hogy neki, természetesen ha szabadon bocsátja, egy tománt (3 $\frac{1}{2}$ tallér) ad; ezt jelenté az ujj; — azután ígért neki kettőt, hármát és így tovább. De nem nyertett fölmentést, míg csak tiz ujjával tiz tománt nem ígért.

I. Oszkár svéd király egy alkalommal a dalekarlinei parasztok küldöttségét fogadta, kik híresek voltak sajtászerü szokásairól. A király barátságosan beszédbe ereszkedett velök.

— Hallottam, szólt a küldöttség vezetőjéhez, hogy ti mindenkit *te*-nek szoktatok szólítani?

— Ugy van Felség, viszonzá a kérdezzet, mi minden embert *te*-nek szólítunk, csak *téged* nem!

Tréfák, ügyességek.

Ötven lépésről megismerni a betűt. Állítjuk, hogy mi ötven lépés távolságból megmondjuk egy nyomtatott papirlapnak bármelyik betűjéről: *milyen* betű az? És könnyen meg is mondhatjuk, ha valaki próbára teszi messzelátásunkat, hogy a kijelölt betű . . . *fekete*.
(Közl.: Eröss Kálmán.)

A múlt számunkban említett utazó kereskedőnek, hogy nehé helyzetéből minden baj nélkül szabaduljon, nem kellett egyebet tennie mint *felébredni*. Mert hiszen csak álmodott, amit sokan nem találtak ki.

A híres athléta. Szükségesek nagy papirból készült súlyok, melyek feketére festvék s fehér számokban „50 kilo”, „100 kilo”, „200 kilo”, feliratokat viselnek. Az előadó valamely athléta ruhában lép fel. Személy: Don Pacardo.

Fellépvén többször meghajlik, üdvözölve a közönséget. Övéből kendőt huz elő s azzal kezeit törli.

Ezt többször ismétli előadás közben. Azután megragadja a súlyokat, elébb a könnyebbeket, azután többet két kézre s utánzótt nagy erőlködéssel végzi művészetét. Fogai közé is vesz néhányat. Ha készen van, méltóságteljes megalégedéssel fogadja a tapsokat, letörli homlokát s többször meghajtva magát, elmegy. Jó ha zongorával egy mars vagy polka félét játszanak egyuttal. Az előadás végeztével, ha a művész kiment, egy kis fiu jöhet be, ki a papirlemez-súlyokat egy kendőbe rakván, azokat kiviszi. (*Hangay O.*)

Talányok.

A) Számítási kérdés.

Pythagorással egy tudatlanságáról ismeretes patricius találkozáván, így szólt hozzá: „Hires Pythagoras mond meg, hány tanuló jár iskoládba?” „Megmondom, felelt a bölc: „fele tanulja a matematikát, negyede a fizikát, hetede nem tesz semmit s ezen felül még három asszony van.” Találd ki. A patricius most sem tudott többet mint azelőtt. Hát ti tudtok-e?

B) Földrajzi kérdés.

Melyik az a város Bulgáriában a Fekete tenger mellett, hol egy magyar király a 15. században megveretett. Mennyi embere volt a király vezérének, mennyi emberből állottak a segélycsapatok? Mennyi volt az ellenfélnek? Kik estek el e csatában a királylyal együtt? Ki lett a király után a kormányzó? Mikor volt e csata?

C) Történelmi kérdés.

Ki volt az a nápolyi királynő, ki miatt a 14. században Magyarország és Nápoly között nyolcz évig tartó háboru folyt; az említett királynénak micsoda tette szolgáltatott erre alkalmat? Ki volt hatalmas pártfogója? Mi eredménye lett e hadjáratnak a magyar nemzetre nézve? Mi lett vége a királynőnek?

D) Tréfás kérdések.

1. Melyik ló lát hátra felé éppen úgy mint előre?
2. Miért van a molnároknak szürke kalapjuk?
3. Ki gyilkolta le az emberiség negyed részét egyszerre?
4. Melyik volt előbb a világon: a szakál, vagy az ember?
5. Mikor kukorékkolt a kakas olyan nagyot, hogy az egész világ meghallotta?
6. Reggel szünetik este meghal. Mi az?

A kik e talányokból egyet vagy többet helyesen megfejtenek, azok valamennyien kivétel nélkül egy egy értekes meglepetési tárgyat (játékot) kapnak jutalmul. A megfejtők neveit a megfejtésekkel együtt a 22-ik számban fogjuk közölni. Megfejtési határidő: november 10.

A 18. szám talányainak megfejtése: *A) A számtani kérdés:* A feladvány nem határozott: a férfiak, nők s gyermekek többféle arányban lehetnek. Lehetett 10 férfi, 1 nő, kilencz gyermek; vagy 9 férfi, 4 nő, 7 gyermek; vagy 8 férfi, 7 nő, 5 gyermek; vagy 7 férfi, 10 nő, 3 gyermek; vagy végre 6 férfi, 13 nő, és 1 gyermek. *B) A földrajzi kérdés:* Franciaországnak Tours városa közelében történt a csata 732-ben az arabok ellen. A frank sereget Martel Károly vezette, az arabok élén Abderán állott, az arabokat visszanyomták Spanyolországba, hol hatalmuk tetőpontját a középkorban érték el s csak 1492. Granada eleste után üzettek ki végkép. *C) A történelmi kérdés:* Martinuzzi, Utjeszenics György, János király párhivé volt, ki öt csecsemő fia János Zsigmond gyámjává rendelte (1540). Főtörekvése volt az erdélyi területet a török ellen megóva Ferdinand részére biztosítani ezért látszólag a törökökkel is jó viszonyban volt. Izabellát rábirta, hogy a koronát adja át Ferdinandnak. Ezért Erdély kormányzója, esztergomi érsek és bibornok lett. Kétszínűsége miatt a török hívének tartatván Castaldo a császári vezér és Pallavicini gyanuját magára vonta s ezek Ferdinand előleges beleegyezésével 1551. decz. 17. Alviczen meggyilkoltatták. Szász Károly tragédiát írt róla «Frater György» czimen, mely az akadémiában 1869-ben a Teleki jutalmat nyerte el. *D) Tréfás kérdések:* 1. Egy sem, mert a borsónak nincsen lába. — 2. A tejuton. — 3. A fonográf. — 4. Mert a napok közt éjszaka van. — 5. Februárban, mert ez a legrövidebb hónap. — 6. Sehol, mert csak a füvet kaszálják. — 7. A közepéig. — 8. Vannak fehérrozsza-szinűek.

Helyes megfejtéseket külték be: Dobos László, Tattárszky Andor, Alföldi Géza, Goldberg Eugénia, Danczinger Sarolta, Huber Giza, Zwybach Aurél, Suján Pál, Pick Jenő, Péchy Szabolcs, Grüner Rezső, Weisz Ignác, Szilassy Ernő, Sziklai Jenő, Koós Ottó és Miklós, Kaltenecker Károly, Seipnik Róza, Béli Kálmán gróf, Kürthy Sándor, Milch Róbert, Zsidó Zoltán, Krausz Jenő és testvérei, Fischer Viktor, Komáromy Ferencz, Kádár Géza, Borbély László, Sáfár Elemér, Bartus Gizella, Hoffer Kálmán, Vándory Lajos, Sánta Irma, Szárnyas Kálmán, ifj. Hlavatky Béla, Ansterweil Géza, Trischler Elza, Markó Hermin, Gobonya Gizella, Vörös Tihamér, Zuna Morizette, Jármy György, Fischel Viktor, Vörös Károly, Gnóth Kázmér, Balogh György, Bogdán Géza, Uhlman Lajos, Pathó Tivadar, Lindenfeld Zoltán, Holczer R. Jenő, Altmann Izidor, Weisz Árpád, Kozák Gergely, Almássy Mariska, Soós Zoltán, Adler Lipót, Geschek János, Gindl Márton, Delkin Rozsó, Tialvos Fülöp és Eleonora, Reinhardt Péter, Eröss Kálmán, Boór Ilonka, Végh Sándor és Eliz, Borsós Jenő, Kertész Béla, Nagy Margit, Bruck Géza, Rösner Géza, Fábian László, Bárány Lippe Károly, Roth Olga, Farkas Andor, Andrassy Ákos és Kálmán.

Mind ezeknek mai számunkhoz mellékelve küldjük a „**Büvös kártya**“ cz. érdekes játékot, melylyel bárkinek életkorát vagy a zsebében levő pénz mennyiségét általános bámulatra igen könnyű módon kitalálhatni.

TANULÓK LAPJA

Előfizetési árak:

Egész évre 2 frt 40 kr.
Fél évre 1 frt 20 kr.
Negyed évre — frt 60 kr.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Felelős szerkesztő:

Dr. RUPP KORNÉL

főgymnásiumi tanár.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IX., Lónyai-u. 9.

Hirdetések felvételnek
és jutányosan számíttatnak

IRODALMUNK JELESEI.

— ARCZKÉPCSARNOK. —

TOMPA MIHÁLY.

1817–1868.

Tompa Rimaszombatban született 1817-ben, nagy szegénységgel küzdve végezte iskoláit Sárospatakon. A költészet iránti előszeretettel már tanuló korában megnyilatkozott benne, mikor nagy szorgalommal gyűjtögette a meséket és mondákat s már korán (1841) kezdett a nyilvánosság előtt is szerepelni költeményeivel. 1845-ben nevelő lett Eperjesen s itt ismerkedett meg Kerényivel és Petőfivel. Később Pestre ment cenzurára, mert ügy-

hogy máglyára vigyék. Ami meg is történt. Mit tanulunk ebből? Felelet: Hogy nagyon jó Urnak kell annak lennie, a kiért valakynyelczvanhat évi szolgálat után szívesen megy máglyára. — A kii dolgozás ilyen forma lehetne: Smyrnában élt egy igen jámbor és szent életű püspök, Polykarpus. Ez a kereszténység első századaiban történt. Mivel Polykarpus életének tisztasága s tudománya fennköltisége miatt rendkívül kitűnt, szálla volt a pogányok szemében. Rálestek tehát s a bíró elé hurczolva követelték, hogy kinos tűzhalálra ítélje stb.

2. A III. IV. oszt. tanulók hasonlitsák össze a *fát és a cserjét*. Anyag. Hasonlóságok: Mind a két növénynek gyökere, törzse, ágai, levelei vannak; mindkettő egyenként, s nagy mennyiségben; mindkettő különböző és sokféle módon, alakban, nagyságban fordul elő. Külömb-ségek: A fának egy törzse van, a bokornak sok; a fa törzse magas, erős, kemény; a bokoré alacsony, gyöngye, puha; a fának koronája, csúcsa van, a bokornak nincs: a fából épület- és butoranyag készül, a bokorból csak rözse: több magas fa együtt csoportot, sok pedig erdőt képez, több bokor csalitot, sok pedig erdő csemetét képez stb.

3. A felsőbb osztályu tanulók dolgozzák ki e tételt: *A nők Schiller «Tell Vilmosában»*. Vázlat. A dráma szépségéhez hozzátartozik a jellemek sokfélesége is. A jellem alapja szerint a hős vagy az érzelgős vagy az energikus felé hajlik. Ilyen ellentétet képeznek Berta és Hedvig. Berta az utóbbihoz hasonló. Gertrud csak egy jelenetben lép fel, aztán sajnos, eltűnik a drámából. Hedvig jelleme sok oldalú, vele a költő pazarul bánik. Tárgyalás. A nők jellemzése. A) *Gertrud*. Már nevelésénél fogva herosi, értelmes vonásokkal bír, melyek egész lényén elömlenek. Semmi érdek sem fűzi őt a családhoz, szíve csak hazája szabadságáért dobog. Mint hü feleség, férjével megosztozik annak bánatában. Belátó és megfontoló, helyesen fogja fel a helyzetet és a hü barátok előző tanácsa után gyors cselekvést ajánl. B) *Hedvig*. Ő a szelid női természet képviselője, a kin az érzelmek uralkodnak s így szenvedélyes is. Elötte nem a haza és szabadság eszménye lobog, szerinte Tellnek tűnie kellett volna a jogtalanságot. Hazája szabadságának csak azért örül, mert az Tell érdeme. Nincs benne semmi a bátor vállalkozási szellem iránti lelkesedésből, nem szereti, hogy Tell Altdorfba megy; Vilmos, az ő kedvencz gyermeke, mert az szépen otthon maradt. Férje és gyermekei képezik mindenét (Hasonlitsd össze a jelenetek benyomásait.) Finom erkölcsi érzéke igen jellemzően mutatkozik abban, hogy ösztönszerű borzalmat érez a gonosztevő közelében, hogy egy pillanatig vonakodik kezét a Tellébe tenni. Érzelme, ingerlékenysége megfelel a veszély sötét előérzetének. C) *Berta*, Tisztelettel hajol meg a jog előtt, szereti hazáját s a szabadságot. Határozottsága és bátor fellépése a kormányzóval szemben. Jószívúsége. *Befejezés*. Miért mutat bölcsességre, hogy Schiller a szabadító oldala mellé nem állított oly nőt, mint Gertrud? Ilyen nő kisebbitette volna Tell önállóságát. A nagyság az ellentét által csak fokozódik. Csak a családi érzelem erős hangsúlyozása mellett lehet tisztán érezni a borzasztó valót, mely a saját gyermekének veszélyeztetésében rejlik.

Megfejtési határidő: november 30. A legjobb dolgozatok íróit valamely remekírónk egy-egy művével jutalmazzuk.

KÜLÖNFÉLÉK.

E rovat alatt szívesen válaszolunk olvasóinknak ismereteik gyarapítása végett hozzánk intézett minden kérdéseire.

Paraenesis, buzdítás, serkentés, a rhetorikában a beszéd befejező része, mely intelmeket tartalmaz; továbbá intelmi beszéd, minő pl. irodalmunkban Kölcsei remek Paraenesise, melyet unokaöccséhez, Kölcsei Kálmánhoz írt.

Philister nyárspolgár, philister trosus, korlátolt felfogású.

Plutarchos görög író, szül. Kr. e. 50. körül Cheroneiában, a bölcsészet tanára Rómában, Traján és Hadrián alatt tisztviselő. Megh. Kr. u. 20. körül, hazájában. Bölcsészeti iratai: *Moralia* és *Ethika* plátói szellemben írvák, a történetinek czime: *Vitae parallelae* (híres görög és római férfiak 46 életrajza). Innen életrajzgyűjteményeket gyakran neveznek Plutarchnak; pl. Magyar Plutarch Bajzától, Ifjusági Plutarch Füssy T.-től.

Lapunk mai számához pompás kis zeneművet adunk mellékletül. Hazánk egyik jeles zeneszerzőjének Sz. Nagy Károly urnak *«Király hymnusza»* ez, mellyel bizonyára nagy örömet szerzünk minden zeneértő és zenekedvelő olvasónknak. Ezentul többször is fogunk hozni az ifjuságnak való válogatott zeneműveket.

Karácsonyra *díszes bekötésű* táblák készülnek lapunkhoz, melybe mindenki a maga megőrzött példányait bekötheti. Ára darabonként 45 kr. lesz s felkérjük mindazokat, kik megszerezni óhajtják, hogy mielőbb tudassák velünk eme szándékukat, mert a készítenő példányok száma iránt jó előre tisztában kell lennünk.

Irodalmi pályázatunk határideje a mai nappal letelvé, arra többé pályaműveket nem fogadunk el. — Az eredményről jövő számunkban fogjuk értesíteni olvasóinkat. A *jövő negyedévi* pályakérdésünket már november hó folyamán kitűzzük. A kik tehát ezen pályázatról lekéstek, részt vehetnek majd abban.

Szerkesztői üzenetek.

Lindefeld Zo'tán. *H. Böszörmény.* Talányára sor kerül. Az „Érintkezés” rovat teljesen díjtalanul áll előfizetőink rendelkezésére. — **W. Á. Karczag.** Az idegen szavakat beküldheti. Szívesen meg fogjuk magyarázni. **D. Gy. Székesfehérvár.** Ha előfizetőket gyűjt t. példánya jár s mindazon jogokban részesül, mint bármelyik előfizető. — **A. I. S.-A-Ujhely.** 1.) Dr. Csapodi István, Rózsa-tér 2. sz. — 2.) Lehet. — **Hoffer Kálmán.** *Hatas.* Az „Eldorádó”-t mi is több változásban ismerjük, egyike rövidebb, másika hosszabb. — A beküldött paródiát *irányánál* fogva nem közölhetjük. Másit kérünk.

Kiadóhivatali üzenetek.

Holozér. R. Jenő. *Szeged.* Régi előfizetőink a régi kedvezményes árban kapják a lapot a f. év végéig. Rá fizetnie tehát semmit sem kell. — **Sánta Irma.** *Bpest.* Előfizetését december végéig jegyeztük elő. — *Mindazokat* értesítjük, a kik a folyó évi előfizetés fejében *többet* küldtek be a kedvezményes árnál, hogy a fölösleget jövő évi előfizetésük javára jegyeztük elő. — **Kerjük olvasóinkat,** hogy lapunkat legyenek szívesek társaik közt megismertetni és terjeszteni. Gyűjtőivekkel *készséggel* szolgálunk s gyűjtőinknek ingyen példányt küldünk köszönetünk jeléül.